

MAGYAR VADAK PÁRIZSTÓL NAGYBÁNYÁIG

A Magyar Nemzeti Galériában már látható a munkásságukat bemutató kiállítás: valójában nem is voltak annyira „vadak”, mint inkább lendületes, a művészet új eredményeire kíváncsi fiatalok, akik – anélkül, hogy ennek tudatában lettek volna – új korszakot nyitottak a magyar festészet történetében. MAGYAR VADAK PÁRIZSTÓL NAGYBÁNYÁIG

A Magyar Nemzeti Galériában már látható a munkásságukat bemutató kiállítás: valójában nem is voltak annyira „vadak”, mint inkább lendületes, a művészet új eredményeire kíváncsi fiatalok, akik – anélkül, hogy ennek tudatában lettek volna – új korszakot nyitottak a magyar festészet történetében.

Mintegy száz évvel ezelőtt történt, (pontosan 1905-ben) amikor a francia akadémiákon nevelkedett Henri Matisse a dél-francia tengerparton, Collioure-ban, a másik francia festővel, André Derainnel együtt felfedezte a napfényben ragyogó tiszta színeket, és keveretlen, szinte világító színfoltokból alakította ki fényben fürdő kompozícióit.

Ezen a képeken, mint például Matisse Collioure, a Nap útja című alkotásán, eltűntek a collioure-i táj egyes részletei: az égbolt, a háztetők, a fák, mind ugyanabban a fehér, sugárzó fényben olvadtak fel.

Henri Matisse, Derain és barátaik 1905 őszén a párizsi Őszi Szalon-ban mutatták be a nyári, és a korábbi termés legjavát. Az erős piros, zöld-sárga színfoltok szinte szétverték a párizsi tárlatokon megszokott szürkés-barnás tónusok monoton unalmát. Természetesen nagy kritikai visszhangjuk támadt: úgy pozitív, mint negatív felhangokkal. Ekkor nevezték őket először „Fauves”-nak, azaz „vadak”-nak, amely elnevezés azután bevonult a művészettörténeti fogalomtárba. Ezen a tárlaton túlnyomórészt franciák állítottak ki, de egy magyar mégis bekerült közéjük: méghozzá Czóbel Béla, aki ekkoriban Párizsban élt. Mikor két évvel később, 1907-ben Jean Puy az első komolyabb elemzést, publikálta a fauveokról, a franciákon kívül csak Czóbelt említette meg.

Mindamellett nem Czóbel Béla volt az egyetlen, aki Párizsban a fauve festészetet magáévá tette. Ide tartozott még, hogy csak néhány nevet említsünk: a legfiatalabb „fauve”, a tizennyolc éves Berény Róbert, a Nagybányán, Ferenczy Károly tanítványaként nevelkedett Boromisza Tibor, az ugyancsak nagybányai szabadiskola növendéke, Bornemisza Géza, aki később, 1908-ban Matisse tanítványa lett, a budapesti Czigány Dezső, a korán elhunyt Dénes Valéria és férje, Galimberty Sándor (akik a kubizmus vonzásába is bekerültek), Huszár Vilmos, aki aztán véglegesen elhagyta hazánkat, hogy a holland De Stijl csoport alapító-tagja legyen. Az idősebbek, s a nagybányai művésztelep mesterei közül Iványi-Grünwald Béla, s a már elismert festők közül Kernstok Károly tartozott a magyar Vadak közé. A hosszasan Párizsban időző fiatalok közül pedig Márfy Ödön, akinek legszebb fauve képei valamivel később Kernstok kertjében, Nyergesújfalun születtek. Perlrott-Csaba Vilmos Matisse tanítványa volt, színgazdag, plasztikusan megformált interieurjei és tájképei a magyar fauvizmus sajátos változatát képviselik. De ide tartoznak a magyar festészet doyen-jének, Rippl-Rónai Józsefnek 1910 táján születő úgynevezett „kukoricás” képei is, amelyeket Bernáth Mária „szelíd fauve”-nak nevezett. Végül fauve festő volt ekkoriban az elsősorban portréiról ismert, később véglegesen Párizsban letelepedett Tihanyi Lajos, valamint a nagybányai Ziffer Sándor is.

Természetesen, mindegyikük másként és másként tette magáévá az új irányzatot, s nem is mindig túlságosan hosszú időre. De maguk a fauveizmus megteremtői, Matisse és Derain is igen hamar, 1907-re már túlléptek rajta.

Nálunk nem került sor a magyar Vadak olyan látványos bemutatkozására, mint a franciákéra az Őszi Szalon-ban, de a visszhangja nálunk is nagy volt, elsősorban Nagybányán, 1906 nyarán. Ott mutatta be Czóbel Béla Párizsból hazahozott képeit, s akkor a fiatalok számára ezek a festmények jelentették a fauve stílust (noha valószínűleg ezek még akkor egy szelídebb, nem is igazán fauve felfogást képviseltek).

Mindenesetre az új szemlélet azonnal követőkre talált, s tovább bontakozott, gyűrűzött. Képviselői váltakozva dolgoztak aztán Nagybányán, Párizsban vagy Budapesten, Kernstok és Márffy Nyergesújfalun, Rippl-Rónai Kaposvárt, Perlrott Csaba később Kecskeméten, stb. A magyar fauve-ok stílusa a későbbiekben változott, Cézanne hatása erősebben érvényesült, s legtöbben közülük a későbbi Nyolcak csoport tagjai lettek. (De ez már egy következő kiállítás tárgya).

A most nyílt tárlat első ízben mutatja be a magyar Vadak festészetét úgy, mint a hazai huszadik századi művészet egyik fontos fejezetét. A képek első alkalommal kerülnek így, ilyen összeállításban egymás társaságába. Reményeink szerint érzékelhetővé válik majd, hogy milyen szervesen kapcsolódnak a korabeli legmodernebb francia áramlathoz, miközben sajátos karakterisztikumait is megtartják. De, hogy ez a francia fauveokkal való kapcsolat ne maradjon tisztán elméleti síkon, hanem vizuálisan is megmutatkozzék, néhány korabeli francia fauve művet is, referenciaként, összehasonlításként (és a teljesség igénye nélkül) bemutat ez a kiállítás. Így például Matisse 1905-ös remekművét, a már említett collioure-i tájképét, ugyancsak Matisse két szobrát és számos grafikáját, valamint André Derain, Albert Marquet, Georges Braque, Raoul Dufy, Charles Camoin és mások festményeit. Ezek – elképzeléseink szerint – úgy fognak a magyar Vadak társaságába beilleszkedni, hogy nem gyengítik, hanem éppen erősítik azok művészi erejét.

A kiállítást több mint három éve készíti elő egy tökéletesen spontán módon, túlnyomóan az ELTE Művészettörténeti Doktori Iskolájából formálódó csoport: Barki Gergely, Molnos Péter, Rockenbauer Zoltán, Rum Attila és e sorok írója. A kutatásokat egy gazdagon illusztrált, a legfrissebb francia és magyar, e témakörben született tudományos eredményeket feldolgozó katalógus összegezi. A kiállítást – amely március 17-től látható a Magyar Nemzeti Galériában – Szücs György, Passuth Krisztina és Barki Gergely rendezik.

Passuth Krisztina